

I'.

Ὁ βαρῶνος Σταϊν.

Οἱ περί τόν φιλόσοφον Φίχτην εἶχον ἤδη προκηρύξῃ τόν ἀπόκρυφον λόγον τῆς γερμανικῆς ἐξεγέρσεως καὶ παλιγγενεσίας, ἀλλὰ δὲν ἤρκει μόνον τὸ κήρυγμα τοῦτο, οἷον ἀπηυθύνετο ἀπὸ τῶν ἀκαδημαϊκῶν αἰθουσῶν τοῦ Βερολίνου, νὰ ἐπενεργήσῃ πρὸς ἀποτελεσματικὴν ἐξέγερσιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Οἱ ἐθνικοὶ προφήται ἐμπνέουσι μὲν συνήθως, ἀποκαλύπτουσιν, ἐξεγείρουσιν, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ παράσχωσι σάρκα, νεῦρα καὶ δύναμιν εἰς τὴν ιδέαν. Ἵνα καταστῇ ὁ λόγος σὰρξ, ἀπαιτεῖται διάφορος ἰδιοσυγκρασία, θετικὴ διάνοια καὶ ἐνέργεια, ἥτις τὰς ἀφηρημένας καὶ ἀορίστους ἐννοίας τοῦ φιλοσόφου θέλει περιβάλλῃ διὰ τοῦ ὄρατοῦ ἐνδύματος τῆς πραγματικότητος. Οὔτε ὁ Φίχτης, οὔτε ὁ Γουλιέλμος Οὐμβόλδος, οὔτε ὁ Schleiermacher καὶ οἱ μετ' αὐτῶν ἀπόστολοι τῆς ἐθνικῆς ἐξεγέρσεως ἐκέκτηντο τὴν προσήκουσαν ἰσχὺν νὰ ὀδηγήσωσι πρὸς θετικώτερον ἐνεργείας ἔδαφος τὸν ἀγῶνα τῆς παλιγγενεσίας. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς ἐθνικῆς ζυμώσεως καὶ κρίσεως ἀπηρεῖτο πρακτικώτερος καὶ δημιουργικώτερος νοῦς, ἱκανὸς νὰ περισυλλέξῃ τὰ ἀπανταχοῦ διεσπαρμένα στοιχεῖα τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων καὶ ἐξ αὐτῶν ν' ἀνασχηματίσῃ τὴν μεγάλην δύναμιν τῆς ἐνεργείας. Ἡ ἱστορικὴ πρόνοια, ἥτις φαίνεται ἐκλείπουσα ἐνίοτε ἀπὸ τοῦ βίου τῶν λαῶν ἐπὶ μακρὸν ἢ βραχὺν χρόνον, οἷον εἰ ἐγκαταλείπουσα αὐτούς, αἴφνης παρίσταται ἀγρυπνοῦσα καὶ μελετῶσα τὸ ἀπόρρητον τῆς σωτηρίας. Τοιοῦτόν τι συμβαίνει κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐν Γερ-

μανία. Ἀνωτέρα σώτειρα δύναμις ἀγρυπνεῖ ἐπὶ τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Χθὲς ἀπεκάλυψε τὸν λόγον αὐτῆς ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Ἰφίχτου· καὶ μετ' ὀλίγον περιβάλλει διὰ τῆς πραγματικότητος τοὺς λόγους τούτους ἐν τῇ μεγάλῃ φυσιογνωμῇ, ἐν τῇ δημιουργικῇ ἐργασίᾳ τοῦ βαρῶνου Στάϊν ὑπὲρ τῆς γερμανικῆς πατρίδος.

Ὅταν λαὸς τις ἐξεγείρηται, εὕρισκει τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν ιδεῶν αὐτοῦ καὶ τῶν πόθων ἐτοίμους ν' ἀγωνισθῶσιν ἀπὸ πασῶν τῶν ἐπάλλξεων τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος. Οὐδεμία ἀντίρροπος δύναμις θέλει κατορθώσῃ νὰ συγκρατήσῃ αὐτούς, νὰ τοὺς ἀναχαιτίσῃ, νὰ τοὺς παρακωλύσῃ. Πάντα τὰ παρεντιθέμενα προσκόμματα καταπίπτουσιν, ἵνα διαβῇ ἐπ' αὐτῶν τὸ νικηφόρον ἄρμα τῆς κατακτήσεως. Ἡ τέως μεταφυσικὴ ἰδέα περιβάλλεται τὴν μορφήν πραγματικῆς δυνάμεως, ἥτις ἀναλαμβάνει τὴν ἡγεμονίαν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων πρὸς πραγμάτων τῶν ἐθνικῶν πόθων.

Τοιαύτη παρίσταται κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ ἱστορικὴ προσωπικότης τοῦ βαρῶνου Στάϊν. Συνθετικὴ δύναμις περιλαμβάνει ἐν τῇ ἐνεργείᾳ αὐτῆς ἀπάσας τὰς μεμερισμένας ἐθνικὰς δυνάμεις καὶ ιδέας, δι' ὧν δημιουργεῖ τὴν πλήρη, τὴν ἀρτίαν δύναμιν τῆς πατρίδος. Ἄν ἡ Πρωσσία, ἂν ἡ Γερμανία κατώρθωσαν ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ διαστήματι νὰ ἐξέλθωσι τῆς ταπεινῆς καταστάσεως, εἰς ἣν διετέλεσαν ἐπὶ τινα χρόνον μετὰ τὴν ἐν Ἰένῃ καταστροφὴν, τοῦτο ὀφείλεται κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ δημιουργικὸν πνεῦμα τοῦ Στάϊν, τοῦ πραγματικοῦ προφήτου τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος.

Ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ συγκεντροῦνται δύο ἱστορικαὶ ἀντιθέσεις: τὸ μὲν ὁ τολμηρὸς ἰδανισμὸς, ὁ χαρακτηρίζων τὴν γερμανικὴν γενεάν τῶν χρόνων ἐκείνων, τὴν γαλουχηθεῖσαν

ὑπὸ τῶν διδαγμάτων τοῦ Σχιλλέρου καὶ τοῦ Φίχτου, τὸ δὲ αἰ παραδόσεις τῆς παλαιᾶς πρωσικῆς τάξεως τοῦ μεγάλου Ἐκλέκτορος καὶ τοῦ μεγάλου Φρειδερίκου. Ἀμφότεραι αὐταὶ αἰ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀντίθετοι δυνάμεις λαμβάνουσιν ἤδη πλήρη καὶ ἐνιαίαν ὑπόστασιν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας. Ὁ Στάϊν εἶνε ὁ προωρισμένος ἐκτελεστὴς τοῦ ἱστορικοῦ τούτου θαύματος: νὰ συνδιαλλάξῃ τὸν μεταφυσικὸν ἰδανισμόν τῆς γερμανικῆς σκέψεως μετὰ τοῦ πραγματισμοῦ τῆς ἀρχαίας πρωσικῆς πολιτικῆς, διὰ τῶν δύο δὲ τούτων ἀντιθέσεων νὰ προκαλέσῃ τὴν νέαν ἱστορικὴν σύνθεσιν τῆς Γερμανίας.

Ὑπὸ τὸ προφητικὸν κήρυγμα τοῦ Φίχτου, ὑπὸ τὸ φιλόπατρι σθένος τῆς βασιλίσσης Λουίζης καὶ τὴν σύμπραξιν τῶν ἐξοχωτάτων ἀνδρῶν τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, ἡ Πρωσία καθίσταται ἀληθὴς γερμανικὴ πολιτεία. Τὸ παλαιὸν πρόβλημα τίθεται ἐπὶ τοῦ τάπητος τῆς ἱστορικῆς λύσεως. Ὁ γερμανὸς Ἀρχιμήδης ζητεῖ ποῦ νὰ σταθῇ καὶ παρουσιάζεται τὸ ἐν Ἰένῃ κατασυντριβέν κράτος τοῦ μεγάλου Φρειδερίκου, παρέχον τὰ στοιχεῖα τῆς ἐνεργείας καὶ τὴν κλεῖδα τῆς λύσεως. Ἡ πρωσικὴ μοναρχία ἐπαναλαμβάνει τὰς ἱστορικὰς παραδόσεις τοῦ μεγάλου Ἐκλέκτορος καὶ τοῦ μεγάλου Φρειδερίκου καὶ μετὰ νέας ζέσεως καὶ δυνάμεως ἐπιλαμβάνεται τοῦ πολυμόχθου ἔργου τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας.

Πλεῖστοι ὑπῆρξαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους οἱ ἀπόστολοι τῆς ἐξεγέρσεως ταύτης, ἀλλ' οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν εἰργάσθη μετὰ τοσαύτης ἀποτελεσματικότητος καὶ ἐπιτυχίας, μεθ' ὅσης ὁ βαρῶνος Στάϊν. Οἱ περὶ τὸν Φίχτην καὶ τὸν Οὐμβόλδον ἰδεολόγοι ἦσαν βεβαίως ἐμπεφορημένοι τοῦ ἰδανικοῦ τῆς μεγάλης καὶ ἐνιαίας γερμανικῆς πατρίδος· ἀλλὰ τὸ ἰδανικὸν τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ τύχῃ ἱστορικῆς πραγματώσεως ἄνευ

θετικῆς ἐργασίας, τῆς δυνάμεως τῆς ὁποίας οὗτοι ἦσαν ἐστερημένοι. Ἀπητεῖτο ἀνὴρ γενναῖος, ἀνὴρ τραφεὶς ἐν τῇ σχολῇ τῆς πείρας καὶ τῆς ἐπὶ θετικοῦ πεδίου δράσεως, ἵνα πραγματοποιήσῃ τὰς μεταρρυθμίσεις, ἅς ἐν τῇ φιλοσοφικῇ αὐτῆς ἐρεύνη εἶχε καθορίσῃ ἢ γερμανικὴ καὶ ἐν γένει ἢ εὐρωπαϊκὴ ἐπιστήμη τοῦ τελευταίου αἰῶνος, δι' ὧν μόνων ὁ γερμανικὸς λαὸς ἤθελεν ἐπαναλάβῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ καὶ τὴν δράσιν.

Τοιοῦτος ἀνὴρ παρουσιάσθη ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ βαρῶνου Στάϊν μετὰ τὴν ἐν Ἰένῃ καταστροφὴν καὶ τὴν πτῶσιν τῆς Πρωσσίας. Ἀπόγονος παλαιτάτης τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας οἰκογενείας, συνεδέετο διὰ δεσμῶν ἀρρήκτων πρὸς τὴν ιδέαν τῆς αὐτοκρατορίας, ἣν εἶχον ὑπηρετήσῃ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ καὶ ἦτις ἦτο καὶ δι' αὐτὸν ἢ ἐνσάρκωσις τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ δυνάμεως. Ὅτε ἐπεράτωσε τὰς ἀκαδημαϊκὰς σπουδὰς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Γοττίγγης, οἱ συγγενεῖς ἐπεθύμουν διὰ τὸν νεαρὸν εὐπατρίδην νὰ λάβῃ ὑπηρεσίαν ἐν Αὐστρίᾳ, ἦτις κατ' αὐτούς, ὑπὸ τὸ στέμμα τοῦ οἴκου τῶν Ἀψβούργων, ἐξεπροσώπει τὴν παράδοσιν τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἐνότητος παρὰ τὰς κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας πλάνας. Ἀλλ' ὁ Στάϊν ἐνόησεν, ὅτι τὸ ἱστορικὸν πνεῦμα τῶν καιρῶν ἐκείνων ἐξεπροσώπει ἄλλη γερμανικὴ δύναμις, ἢ Πρωσσία, ἰδίᾳ μετὰ τοὺς ἐνδόξους ἄθλους τοῦ μεγάλου Φρειδερίκου. Ὁ γηραιὸς μονάρχης ἐβασίλευεν ἔτι ἐν Βερολίνῳ, καθ' ἣν ἡμέραν (μηνὶ Φεβρουαρίῳ τοῦ 1780) παρουσιάσθη πρὸ αὐτοῦ ὁ νεαρὸς βαρῶνος τῆς αὐτοκρατορίας· ὁ Στάϊν ἔτυχεν ἀμέσως εὐμενοῦς ὑποδοχῆς καὶ ἐτοποθετήθη ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν μεταλλείων. Θετικὴ ὑπηρεσία ἀπαιτοῦσα δεξιότητα, δραστηριότητα, πρακτικὸν νοῦν, συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς πολιτικῆς

καὶ διοικητικῆς προσωπικότητος τοῦ βαρῶνου Στάϊν. Ἄλλοις, κεκτημένος τὰ ὑπέροχα πλεονεκτήματα τοῦ νεαροῦ εὐπατρίδου, ἤθελεν ἀποστῆ τῆς διοικητικῆς ταύτης ὑπηρεσίας, ἤθελε καταφρονήσῃ αὐτῆς ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς· ἀλλ' ὁ Στάϊν κατενόησεν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ τὴν προπαιδείαν μέλλοντος πολιτικοῦ σταδίου, καθ' ἃ ἀπητεῖτο οὐ μόνον προσωπικῇ μεγαλοφυΐᾳ, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ προσήκουσα διοικητικὴ πείρα, ἡ γνῶσις τῶν πραγμάτων ἐν ταῖς λεπτομερείαις, ἅτινα πολλάκις διαφεύγουσι τοὺς ἀμέσως καταλαμβάνοντας τὰς ὑψίστας ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀρχὰς καὶ τούτου ἔνεκα ναυαγοῦντας καὶ ἀποτυγχάνοντας. Ὅτε μετὰ τινα χρόνον ἐξῆλθε τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, ἦτο τέλειος διοικητικὸς ἀνὴρ, αἱ περιστάσεις δὲ μόνον ἀπητοῦντο, ἵνα ἐπιδειχθῇ ἐπὶ εὐρυτέρου πολιτικοῦ σταδίου ὡς συνθετικὴ δύναμις μεγάλης ιστορικῆς ιδέας.

Ἡ τοιαύτη στιγμή δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπιστῇ. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1806 ἐπῆλθεν ἀτονία καὶ ἐν τῇ πρωσικῇ αὐλῇ καὶ ἐν τῷ γερμανικῷ ἔθνει, ὁ δὲ Στάϊν ὑπεδεικνύετο ὑπὸ τῶν πραγμάτων ὡς εἰς τῶν ἰκανωτάτων ἐπανορθωτῶν τοῦ καταστραφέντος καθεστῶτος. Ἦτο πολιτικὸς ἀνὴρ, ἀλλ' ἅμα καὶ ἐμπεφορημένος τοῦ αἰσθήματος τῆς γερμανικῆς πατρίδος. Τὸ συμφέρον αὐτῆς ἐν εὐρυτέρᾳ ἀπόψει καὶ ἐννοίᾳ ὠδήγει αὐτόν, τούτου δ' ἔνεκα δὲν παρεπλανήθη ὑπὸ τῶν στενῶν καὶ περιορισμένων συμφερόντων καὶ ἀπόψεων τῆς ἡμέρας. Τοῦτο μαρτυρεῖται ἐκ τῆς ἀκολουθοῦσης περιστάσεως, χρονολογουμένης πρὸ τῆς καταστροφῆς, κάλλιστα δ' ἐρμηνευούσης τὸν ἱπποτικὸν καὶ γερμανικώτατον χαρακτῆρα ἐκείνου, ὅστις δὲν ἦτο μόνον ἔξοχος φιλόπατρις, ἀλλὰ καὶ πεφωτισμένος πολιτικὸς ἀνὴρ, ὁ προορισθεὶς ὑπὸ τῆς ιστορικῆς

προνοίας νὰ θέσῃ τὰ θεμέλια τῆς νέας ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς τάξεως ἐν Γερμανίᾳ.

Ἄρχομένου τοῦ 1806, ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς ἐν Ἰένῃ καταστροφῆς, ὁ Ναπολέων, νικητῆς ἤδη ὑπέροχος ἐν Γερμανίᾳ, ἐκάλει εἰς συμμαχίαν τὴν Πρωσίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας. Ἡ γαλλικὴ πολιτικὴ ἐν Γερμανίᾳ ἦτο ἀπὸ τοῦ δεκάτου τετάρτου Λουδοβίκου ἢ τοῦ διαίρει καὶ βασιλευε. Κατὰ δὲ τὸν δέκατον ἑνάτον αἰῶνα ἠδύνατο νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπιτυχέστερον μετὰ τὰς ὑφισταμένας ἀπὸ μακροῦ χρόνου διαιρέσεις καὶ ἀντιζηλίας μεταξὺ Πρωσίας καὶ Αὐστρίας, ἀμφοτέρων διεκδικουσῶν ἀπὸ χρόνου τὴν ἡγεμονίαν τῆς Γερμανίας. Ὅτε, ἐν ἔτει 1806, ἐξέλιπε τὸ ἅγιον γερμανικὸν κράτος τῶν Ἀψβούργων, ὁ Ναπολέων ἠσθάνετο, ὅτι προσφέρων τὴν χεῖρα εἰς τὴν Πρωσίαν, ἐνεταφίαζεν ὀλοτελῶς τὴν αὐστριακὴν δύναμιν. Τοιοῦτόν τι ἐπεζήτηε ἄλλοτε ἐν Γερμανίᾳ ἡ πολιτικὴ τοῦ μεγάλου Φρειδερίκου κατὰ τῆς Αὐστρίας, τὴν πολιτικὴν δὲ ταύτην ὁ Ναπολέων ἐζήτηε νὰ θαρρύνῃ, παρέχων τὴν συμμαχίαν αὐτοῦ εἰς τὴν πρωσικὴν μοναρχίαν. Ἀλλὰ καὶ αἱ περιπέτεια καὶ οἱ σκοποὶ διέφερον. Φρειδερίκος ὁ μέγας διὰ μακιαβελλικῆς πολιτικῆς ἐπεδίωκε τὴν ἐξασθένωσιν τῆς Αὐστρίας, ὡς μὴ τελείας γερμανικῆς δυνάμεως, καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἑαυτοῦ οἴκου κυβέρνησιν τῆς Γερμανίας. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων διάφορόν τι ἐπεδίωκε διὰ παραπλησίου πολιτικῆς. Τὴν ἐξασθένωσιν μὲν τῆς Αὐστρίας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀνάπτυξιν τῆς Πρωσίας, ἥτις ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ἠδύνατο νὰ καταστῇ ποτε ἐπικίνδυνος τῇ Γαλλίᾳ.

Οἱ πλεῖστοι τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς πρωσικῆς αὐλῆς δὲν κατενόουν τὸν ἀπόκρυφον σκοπὸν τῶν προτάσεων τοῦ Ναπολέοντος. Ἐβλεπον ἐν αὐταῖς ἴσως συνεχιζόμενον τὸ πολιτικὸν ἔργον τοῦ Φρειδερίκου, τὴν ὑπεροχὴν τῆς Πρωσίας

κατὰ τῆς Αὐστρίας. Μόνος δὲ ὁ Στάϊν κατ' ἐξοχὴν διέκρινε τὰ ὑπολανθάνοντα σχέδια τοῦ μακιαβελλίζοντος κατακτητοῦ. Καὶ δὲν ἀπεδοκίμαζε ταῦτα μόνον ἀπὸ γερμανικῆς ἀπόψεως, ἀλλ' ἀπὸ βαθυτέρας πολιτικῆς φρενός. Ἄν ἅπαξ ἡ Πρωσσία, ἐσκέπτετο, ἔνεκα ἀσημάντων συμφερόντων καθίστατο ὄργανον τῆς πολιτικῆς τοῦ Ναπολέοντος ἐν Γερμανίᾳ, ἤθελεν ἀπολέσῃ βεβαίως τὸ κῦρος καὶ τὴν δημοτικότητα, ἣν ἐξήσκει ἐν Γερμανίᾳ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ μεγάλου Φρειδερίκου.

Ἄλλ' ὁ Στάϊν ἤθελε νὰ συμβιάσῃ τὰ πολιτικὰ συμφέροντα τῆς Πρωσσίας μετὰ τῶν ἐθνικῶν πόθων τῆς Γερμανίας, πάντες οἱ λαοὶ τῆς ὁποίας παρ' αὐτῆς προσεδόκων τὸ κήρυγμα τῆς ἀπολυτρώσεως. Ἐντεῦθεν ἡ ἐπίμονος ἀντίστασις αὐτοῦ κατὰ τῶν προτάσεων τοῦ Ναπολέοντος, ἀντίστασις, εἰς ἣν εὔρε σύμμαχον καὶ συναρωγὸν ἐν τῇ ἀνεκτιμῆτῳ ἐκείνῃ βασιλίσῃ τῆς Πρωσσίας, τῇ Λουίζῃ.

Διὰ τῆς βασιλίσεως, ἀποστρεφομένης τὴν παρά τισι πολιτικοῖς κύκλοις τῆς Πρωσσίας κρατοῦσαν γαλλικὴν ἐπίδρασιν, ὑπέβαλεν ὁ Στάϊν εἰς τὸν βασιλέα ὑπόμνημα περὶ τῆς συγχρόνου καταστάσεως τῆς Γερμανίας καὶ περὶ τῶν ἐθνικῶν ὑποχρεώσεων τῆς πρωσικῆς δυναστείας. Ἦτο πράγματι τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἡ ἐκδήλωσις τῆς δημοσίας γνώμης ἐν τῇ Γερμανίᾳ καὶ ἐν Πρωσίᾳ, αἰσθανομένης ἐπωδύνως τοὺς βαρεῖς κολάφους, οὓς κατήνεγκεν ὁ κατακτητῆς κατὰ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Πρωσσίας, ὡς καὶ κατὰ τοῦ λαοῦ αὐτῆς. Ὁ Στάϊν διετύπωσε πρὸς τὸν βασιλέα, κυμαινόμενον μεταξὺ τῆς γαλλικῆς καὶ γερμανικῆς πολιτικῆς, τὴν γλῶσσαν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς εἰλικρινείας, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὴν γλῶσσαν τοῦ δημοσίου συμφέροντος. Ἦτο τολμηρὸν, αὔθαδες ὑπὸ τινὰ ἔποψιν τὸ ἔγγραφον τοῦ Πρωσσοῦ ὑπουργοῦ, διότι τοιοῦτος διετέλει καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὁ Στάϊν, ἀλλ' ἦτο

ἔθνικόν ἔγγραφον, ἀξιομνημόνευτον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς γερμανικῆς παλιγγενεσίας. Ὁ φιλόπατρις ἀνὴρ κατήγγειλε πρὸς τὸν βασιλέα μετ' ἀπαραμίλλου εἰλικρινείας, ἀλλὰ καὶ σθένους, τὸ πολιτικὸν καθεστῶς, ἀνάξιον νὰ πληρώσῃ γενναίαν ἀποστολήν, κατήγγειλε τὴν πρωσικὴν κυβέρνησιν, λέγων ὅτι δὲν εἶνε αὕτη κυβέρνησις μεγάλου ἔθνους, οἱ δὲ πλείστοι τῶν ἐμπίστων συμβούλων εὐτελεῖς χαρακτῆρες.

Ὅταν ὑπουργὸς τολμήσῃ νὰ λαλήσῃ τοιαύτην γλῶσσαν πρὸ τοῦ κυριάρχου του, καὶ κυριάρχου ἐμπορουμένου τῶν ἰδεῶν τοῦ θείου δικαίου, ὁ ὑπουργὸς οὗτος εἶνε ἢ φρενοβλαβῆς ἢ μέγας φιλόπατρις. Τοιοῦτος παρέστη ὁ Στάϊν κατὰ τὴν ἀξιομνημόνευτον ἐκείνην κρίσιν τῆς πρωσικῆς ἱστορίας. Ρίψας ἀπαξ τὸ χειρόκτιον κατ' ἐκείνων, οὓς ἐπισήμως καὶ ὑπ' εὐθύνην του ἐκάλεσε πρὸ τοῦ βασιλέως ἀναξίους, διεξήγαγε τὸν ἀγῶνα αὐτοῦ, τὸν ἔθνικόν ἀγῶνα, μετ' ἀπαραμίλλου γενναιότητος καὶ καρτερίας. Εὐτυχῶς εἰσηκούσθη. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας, ὑπὸ τὴν ἀγαθοποιὸν βεβαίως ἐπίδρασιν τοῦ εὐεργετικοῦ δαιμονίου του, τῆς ὠραίας καὶ ἱπποτικῆς βασιλίσσης, ἣτις ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τῆς ἔθνικῆς πτώσεως καὶ ὀδύνης δὲν ἠθύμησεν, ἀλλ' ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν περιέθαλψε τὰ ἔθνικὰ ἰδεώδη, ἐξηναγκάσθη, καίπερ διστάζων, νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τὰς προτάσεις τοῦ Στάϊν. Καὶ οὕτως ἐγένετο μετ' ὀλίγον ὁ ἀνὴρ οὗτος ἡ διευθύνουσα διάνοια καὶ δύναμις τῆς πρωσικῆς πολιτικῆς, ὁ πρῶτιστος τῶν σηματοφόρων τῆς ἔθνικῆς ἐνεργείας.

Ἐν τῷ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας ἐπιδοθέντι ὑπομνήματι ἀνέπτυσσεν ὁ βαρῶνος Στάϊν πλήρες πρόγραμμα ἔθνικῆς καὶ πολιτικῆς ἐργασίας. Ἦτο τὸ πρόγραμμα τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς ἐπιζητουμένων κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων. Τὸ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Φρειδερίκου

δημιουργηθὲν καθεστῶς, ὅσον καὶ ἂν ἀντεπροσώπευε τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δὲν ἐξεπροσώπει πλέον τὰς ιδέας καὶ τὰς ροπὰς τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος. Ὁ τολμηρὸς μεταρρυθμιστὴς κατήγγειλε τοῦτο εἰς τὸν βασιλέα, ζητῶν τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστῶτος, ἀλλ' ἅμα καὶ τὴν ἀποπομπὴν τῶν ὑπουργῶν ἐκείνων, οἵτινες ἐπρέσβευον τὸ ἀναμάρτητον αὐτοῦ. Ἐλέγεν ὁ Στάϊν μετὰ παρρησίας εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας, ὅτι ἂν ἐξηκολούθει πολιτευόμενος ἄνευ γενναιότητος καὶ ἀναποφάσιτος, δυοῖν θάτερον: ἢ θὰ ἐπήρχετο ἡ διάλυσις τοῦ πρωσικοῦ κράτους, ἢ ἡ ἀπώλεια τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτοῦ. Ὑπεδείκνυεν εἰς αὐτὸν τὴν διάλυσιν τῆς βενετικῆς πολιτείας, τὴν καταστροφὴν τῆς γαλλικῆς μοναρχίας καὶ τῆς Σαρδηνίας καὶ ἐπὶ πασῶν τούτων τῶν καταστροφῶν ἀνεγίνωσκε τὸ διδακτικὸν *memento* τῆς ἱστορίας. Τὰ πράγματα, τὰ πρόσωπα, κατ' ἀπαίσιον συγκυρίαν, παρίσταντο τὰ αὐτά. Ἡ πολιτικὴ Κασσάνδρα τοῦ ὁσημέραι ταπεινουμένου πρωσικοῦ κράτους ἐλάλει ταῦτα πρὸς τὸν βασιλέα μετὰ ὑπερφουῦς δυνάμεως καὶ ἀληθείας. Ἦτο ἡ ἀδυσώπητος κραυγὴ τῆς ἱστορικῆς Νεμέσεως, ἣτις ἐξήνεγκε τὴν ἐτυμηγορίαν ταύτην. Μόνον ἀφιλόπατρις ἢ πεπωρωμένος πολιτικὸς ἀνὴρ ἠδύνατο νὰ βύσῃ τὰ ὦτα πρὸ τῆς κραυγῆς τοῦ κινδύνου, ἢ νὰ τυφλωθῇ πρὸ τῶν ἀναποδράστων κακῶν, τῶν ἐπαπειλουμένων νὰ ἐνσκήψωσιν ἐπὶ τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους, ἐπὶ τῆς Πρωσίας, ἐκ τῆς τοιαύτης ἀμφιβόλου πολιτικῆς τῆς κυβερνήσεως.

Αἱ προρρήσεις τοῦ Στάϊν δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐπαληθεύσωσι. Μετὰ βραχύτατον χρόνον ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς εἰς τὸν βασιλέα τοῦ ὑπομνήματος, ἐν ᾧ προδιέγραφε μετὰ ζωηρῶν προαισθήσεων τὰ μέλλοντα νὰ ἐπέλθωσι δεινὰ, ἢ καταστροφὴ τῆς Πρωσίας ἐν Ἰένῃ εἶχε συντελεσθῆ. Ὁ Στάϊν ἔκειτο ἀσθε-

νῆς ἐν Βερολίῳ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας, ἀλλ' ἐξῆλθεν ἀμέσως ἐκ τῆς πόλεως, πρὶν ἢ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν ὁ Ναπολέων, καὶ ἔδραμε πρὸς τὸν βασιλέα, πραγματευόμενον τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης ἐν τινὶ ἐσχατιᾷ τοῦ βασιλείου. Οἱ ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος ἐπιβαλλόμενοι ὅροι ἦσαν ἐξευτελιστικώτατοι διὰ τὴν Πρωσσίαν. Ἀλλ' ἦτο κύριος τῶν πραγμάτων, καὶ τίς ἠδύνατο ν' ἀντιστῆ πρὸ τοῦ δικαίου τοῦ νικητοῦ; Τῇ συμβουλῇ τοῦ Στάϊν ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἀπεδέχθη τὰς προτάσεις τοῦ κατακτητοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως τῇ συμβουλῇ αὐτοῦ ἐρρίφθη εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, τῶν μόνων ἀξίων λόγου καὶ ἰσχυρῶν ἐχθρῶν τοῦ Ναπολέοντος.

Ἡ ἀπόφασις ἐλήφθη. Μετὰ τὴν πτώσιν αἱ προσπάθειαι τῆς ἀνεγέρσεως. Ὁ βαρῶνος Στάϊν καθίστατο κατ' ἀνάγκην ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς συνθηκολογήσεως τῆς Πρωσσίας μετὰ τῆς Γαλλίας ὁ σηματοφόρος, ἀλλ' ἅμα καὶ ὁ ἥρωας τῆς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως, ἥτις ἀναγράψασα ἐπὶ τῆς σημαίας αὐτῆς τὴν πρωσικὴν ἐκδίκησιν, ἀνέγραψεν ἐπίσης τὴν ἀναγέννησιν καὶ τὴν ἐνότητα τῆς Γερμανίας ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς πρωσικῆς μοναρχίας.

Ἡ πρὸς τοὺς πολιτικούς ἀνδρας, καὶ μάλιστα τοὺς ὑψοῦντας σημαίαν μεταρρυθμίσεων, εὐνοια τῶν ἀπολύτων ἡγεμόνων, ἰδίᾳ εἰάν οὗτοι ἐτρέφησαν μὲ τὰς παραδόσεις τοῦ θείου δικαίου, ὑπῆρξε πάντοτε ἀσταθῆς καὶ ἐν καιρῷ ἐσωτερικῆς τοῦ κράτους γαλήνης καὶ ἐν καιρῷ θυελλῶν, ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν. Ἄλλοτε μὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῶν ἰδιοτροπιῶν ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ἐρωμένης, ἄλλοτε ἀπὸ τῆς ἐπιρροῆς τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ πολιτικοῦ ἢ αὐλικοῦ εὐνούχου, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπ' αὐτῆς τῆς ἰδιοσυγκρασίας τοῦ ἡγεμόνος. Ὅσον καὶ ἂν παρίσταται πολιτικός τις ἀνὴρ ἀναγκαῖος ἐν τῇ διοικήσει τοῦ κράτους, ὅσον καὶ ἂν ἐπιβάλλωσιν

αὐτὸν ἔκτακτα ἠθικὰ καὶ διανοητικὰ πλεονεκτήματα, ἢ ἐλαχίστη δυσπιστία τοῦ μονάρχου καὶ ἢ τῶν περὶ αὐτὸν δυσἀρέσκεια δύναται νὰ ἄρῃ ἐκ τοῦ μέσου τῆς πολιτικῆς ἐνεργείας τὸν ἔκτακτον ἄνδρα, εἰς ὃν εἶνε ἀνατεθειμένη ἢ διεύθυνσις τῶν πραγμάτων. Εἶσαι ἄκαμπτος, εὐθυτενής, ἀλλ' ὑπέρτατος ἐν τῇ σκέψει καὶ τῇ ἐκτελέσει μεγάλου πολιτικοῦ προγράμματος, ἐπομένως ἀναγκαῖος· ἀδιάφορον. Εἶσαι δυσἀρεστος, διότι δὲν ἐννοεῖς νὰ συνθηκολογῆς, ἀγνοεῖς τὴν οἰκονομίαν τῶν περιστάσεων, ὡς ἐδίδασκόν οἱ Βυζαντινοί, καὶ ὡς δοξάζουσιν οἱ πολιτικοὶ εὐνοῦχοι πάντων τῶν καιρῶν καὶ τῶν ἔθνῶν, κατ' ἀκολουθίαν καταδικάζεσαι νὰ ἐξέλθῃς τῆς σκηνῆς τῆς δράσεως ἄχρηστος. Πόσοι μεγάλοι ἄνδρες κατέστησαν τοιοῦτοι ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ τῆς πατρίδος αὐτῶν, διότι προκάλεσαν τὴν μῆνιν καὶ τὴν δυσἀρέσκειαν τῶν εὐνοουμένων τῶν ἡγεμόνων! Εὐτυχεῖς, ὅσοι κατώρθωσαν νὰ πατάξωσι τοὺς πολεμίους αὐτῶν, νὰ ἐξέλθωσι νικηταὶ ἐκ τοῦ ἀγῶνος τῆς αὐλικῆς ραδιουργίας, τῆς ἡγεμονικῆς εὐνοίας, τοιοποτρόπως δὲ νὰ ἐκτελέσωσι τὸ θεόπεμπτον αὐτῶν πρόγραμμα, νὰ ἐπιβληθῶσιν ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος καὶ ν' ἀποτινάξωσι δίκην σκυθάλων τοὺς συνωμοτοῦντας, ἀντιδραστικοὺς ἢ ἀύλοκόλακας!

Πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προγράμματος τῆς νέας πρωσικῆς καὶ γερμανικῆς πολιτικῆς ὁ Στάϊν, ὄφειλε ν' ἀνταγωνισθῇ κατὰ τῶν ἀναποδράστων τούτων ἐν τῷ βίῳ παντὸς μεταρρυθμιστοῦ προσκομμάτων. Φαίνεται, ὅτι ἡ ἱστορικὴ πρόνοια, ἢ ἐκλέγουσα τὰ ὄργανα τῶν σκοπῶν αὐτῆς μεταξὺ τῶν ἐπιλέκτων τῆς κοινωνικῆς δημιουργίας, παρουσιάζει τὰ προσκόμματα ταῦτα, ἵνα ἐκ τοῦ κατ' αὐτῶν ἀγῶνος καταδειχθῇ ἔτι μᾶλλον ἐναργῆς καὶ ὑπέροχος ὁ χαρακτήρ τοῦ ἔθνικοῦ ἀπεσταλμένου. Οὕτως ὁ Στάϊν ὄφειλε ν' ἀντα-

γωνισθῆ, πρὶν ἢ ἐπιβάλη ἐπὶ τῶν συγχρόνων τὸ κῦρος τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἐθνικῆς δημιουργίας. Βραχύς ὑπῆρξεν ὁ ἀγών, διότι αὐτὰ τὰ πράγματα ἐκάλουν τὴν ἄμεσον καὶ ταχίστην αὐτοῦ ἐργασίαν ἐν τῇ ὑπὲρ τῆς πατρίδος καταρχομένη πάλη, ἀλλὰ τὰ ποτελέσματα ἐγένοντο θαυμάσια.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας προσήνεγκεν εἰς τὸν Στάϊν τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργείου, ὃ περ ἀπὸ τίνος χρόνου κατεῖχεν ὁ κόμης Haugwitz, εἰς τῶν παραιτίων τῆς καταστάσεως ἐκείνης, δικαίως δὲ μισούμενος ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ κόμματος. Ὁ Στάϊν ἐδίσταζε ν' ἀποδεχθῆ τὴν βαρεῖαν ταύτην ἐντολήν, προφασιζόμενος τὴν ἀνεπιτηδειότητα αὐτοῦ περὶ τὰ διπλωματικὰ πράγματα. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς δὲν ἐγκρίνει τοὺς δισταγμοὺς τούτους, καὶ τῇ 20 Νοεμβρίου 1806 διορίζει αὐτὸν ἀναπληρωτικὸν ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν. Εἰς τῶν συμβούλων τοῦ βασιλέως, ἀνακοινῶν αὐτῷ τὸν διορισμὸν, προσθέτει, ὅτι ἔβλεπεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Στάϊν τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, ὃν ἡ θεία πρόνοια προώρισε πρὸς σωτηρίαν τῆς πρωσικῆς μοναρχίας. Ἀλλ' ὁ Στάϊν δὲν ἦτο ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, τῶν εὐχερῶς ὑποχωρούντων, καὶ ἂν ὑψηλὴ μονάρχου διαταγὴ ἐπέτασσε τοῦτο. Τὸ πρόγραμμα αὐτοῦ ἦτο, καθὰ διετύπου ρητῶς ἐν τῷ πρὸς τὸν βασιλέα πρό τινων μηνῶν ὑποβληθέντι ὑπομνήματι, ριζικὴ μεταρρυθμίσις τοῦ ὑφισταμένου κυβερνητικοῦ καθεστῶτος. Καὶ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ συνεργασθῆ μετ' ἀνθρώπων, οὓς χθὲς καὶ πρῶην ἀπεκήρυττεν ὡς κακοποιούς, ν' ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν εὐθύνην τῆς πρωσικῆς πολιτικῆς, γινώσκων, ὅτι ὄφειλε ν' ἀντιπαλαίσῃ οὐ μόνον κατ' ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἐν τῇ κυβερνήσει συμπρακτόρων αὐτοῦ, ἡκιστα ἐννοούντων τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ἀπὸ συμφέροντος δὲ καὶ

ἀπὸ πεποιθήσεως ἀποστρεφομένων τὸ μεταρρυθμιστικὸν πρόγραμμα τοῦ Στάϊν; Ἡρνήθη νὰ ὑπακούσῃ. Ἐπιστολὴ δὲ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας πρὸς αὐτόν, ὑπαγορευθεῖσα ὑπὸ τὸ κράτος τῶν κινδύνων, αὐς διέτρεχε καὶ ἡ πατρίς καὶ ἡ δυναστεία, πλήρης δ' ὀργῆς κατὰ τοῦ δυστροποῦντος ὑπουργοῦ, προεκάλεσε τὴν παραίτησιν αὐτοῦ, ἣτις καὶ ἀμέσως ἐγένετο ἀποδεκτὴ.

Ἦτο ἀξιοκατάκριτος ὁ Στάϊν, ἀρνούμενος κατὰ τὸ φαινόμενον τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας, ἢ προσφέρων αὐτὴν ὑπὸ ὄρους, ταπεινωτικούς θεωρουμένους παρὰ τοῦ μονάρχου. Βεβαίως οὕτως ὤφειλε νὰ προσενεχθῇ. Ὁ ὀξυδερκὴς πολιτικὸς ἀνὴρ, ἀλλ' ἅμα καὶ θερμὸς φιλόπατρις, κατενόει, ὅτι ἡ ἐν τῇ κυβερνήσει ἐνέργεια αὐτοῦ θὰ ἐξουδετεροῦτο καὶ θὰ ἐξεμηδενίζετο ὑπὸ τὴν ἀντενέργειαν τῶν μελλόντων νὰ συμπράξωσιν ἀντιδραστικῶν πολιτικῶν στοιχείων. Ὅποια θὰ ἦτο ἡ ἀποστολὴ αὐτοῦ καὶ ἡ ἐργασία κατὰ τὰς ὄντως ἐπικινδύνους ἐκεῖνας στιγμὰς τῆς πρωσικῆς ἱστορίας; Νὰ παρίσταται, καθὰ ἔγραφεν εἰς τὸν Νειβοῦρον, ἐνώπιον γελοίων ἐνεργειῶν καὶ νὰ προβλέπη ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸ ὄνειδος τῆς πατρίδος. Τοιοῦτος ἤθελε καταστῆ κατ' ἀνάγκην ὁ κληρὸς τοῦ Στάϊν. Ἀλλ' ὁ ἀγέρωχος αὐτοῦ χαρακτήρ δὲν ἠνείχετο τὴν ταπεινωτικὴν ταύτην ἀποστολήν, ἣτις ἄλλως τε οὐδὲ πρὸς τὴν κινδυνεύουσαν πατρίδα θὰ ἦτο ἐπωφελής. Ὁ βαρῶνος ἀνεχώρησεν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτοῦ οὐχὶ ὠργισμένος, ἀλλ' εὐχόμενος τὰ βέλτιστα τῇ πατρίδι.

Οἱ μεγάλοι μεταρρυθμισταί, οἱ δημιουργικοὶ ἄνδρες, εἴτε ἐν τῇ μεταφυσικῇ θεωρίᾳ, εἴτε ἐν τῇ θετικῇ πολιτικῇ, κατέχονται ὑπό τινος πεισμονῆς, ἣτις παρὰ τῶν ἰδιωτῶν μὲν χαρακτηρίζεται ὡς κοινὸν καὶ εὐτελὲς ἐλάττωμα, ἀλλ' ἣτις ἐν τούτοις διὰ τοὺς ἐξ ἀπόπτου καὶ ἀμερολήπτως μελετῶν

τας τὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀνέλιξιν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων τυγχάνει ἡ ὑψίστη τῶν ἀρετῶν. Αὐτὴ εἶνε ἀκριβῶς ἡ ἀρετὴ, δι' ἧς θέλει πρωταγωνιστήσῃ καὶ ἐνεργήσῃ ὁ ἀνὴρ οὗτος. Ὁ ὑποχωρῶν πρὸ τοῦ πρώτου προσκόμματος, οὔτε ἀρχὰς ἔχει, οὔτε πεποιθήσεις· ἀπαλλοτριῶν δὲ τὰς ιδέας αὐτοῦ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης διαμαρτυρίας, στερεῖται πραγματικῶν ιδεῶν καὶ πεποιθήσεων. Ὅστις ἀντιπροσωπεύει τὸ νέον τῆς ἱστορίας δίκαιον, οὐδέποτε θέλει ἀρνηθῆ καὶ κατ' ἐλάχιστον τὴν πίστιν αὐτοῦ πρὸς τὸ δίκαιον τοῦτο, τοῦ ὁποίου τὸ κήρυγμα διετύπωσεν. Ἀμφότερα τὰ δίκαια ταῦτα, τὰ ἀνταγωνιζόμενα, διεξάγουσιν ἀμείλικτον κατ' ἀλλήλων πόλεμον, ἀλλ' ἡ ἐπιμονή, μεθ' ἧς τὸ νέον δίκαιον ἐκδηλοῖ τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ, μετέχει τραγικοῦ χαρακτῆρος, ἰδίου εἰς τὰς μεγάλας ἀρετάς, δι' ὧν χαρακτηρίζονται αἱ εὐγενέσταται τῶν σελίδων τῆς ἱστορίας, διότι τὸ νέον δίκαιον, μὴ ἀναγνωρισθὲν ἔτι πανδημῶς, διατελεῖ ἐν μειονοψηφίᾳ, διότι δύναται νὰ συκοφαντηθῆ, νὰ καταδιωχθῆ, νὰ ἀτιμασθῆ, νὰ ταφῆ πρὸς στιγμὴν ὑπὸ τῶν ἐναντίων. Ἀλλ' ἐὰν εἶνε ἀληθές, ὅτι ἕκαστος νέος αἰὼν, πᾶς νέος σταθμὸς τῆς ἱστορίας, εἶνε καὶ νέος θρίαμβος τῆς ἀληθείας, τὸ νέον δίκαιον θέλει ἀναγνωρισθῆ ἐπὶ τέλους, πάντων τῶν κατ' αὐτοῦ παρεντιθεμένων προσκομμάτων καταπιπτόντων ὡς τὰ τείχη δυσπορθήτου πόλεως πρὸ τῆς ὀρμῆς ἀκαταδάμαστου πολεμίου.

Ἐντεῦθεν ἡ ἐπιμονὴ καὶ τὸ πείσμα τῶν προφητῶν τοῦ νέου δικαίου, τῶν ἀπεσταλμένων τῆς ἱστορικῆς προνοίας. Διότι εἰς τὸ βάθος τῆς συνειδήσεως αὐτῶν ἀνατέλλει ἡ ἀλήθεια φωτοβόλος, ἡ ἀλήθεια, τῆς ὁποίας οὔτοι μόνοι ἠτένισαν καθαρὰν καὶ ἀμίαντον τὴν εἰκόνα. Μὴ κατακρίνωμεν ἐπομένως αὐτούς, ἀρνούμενους νὰ συνθηκολογήσωσι μετὰ παντός, εἴτε μονάρχης λέγεται οὗτος, εἴτε λαός, πρὸς ἐπίτευξιν φαι-

νομενικοῦ ἀγαθοῦ ἀπέναντι τοῦ πραγματικοῦ, οὐ τινος τὴν εὐεργετικὴν ἐμφάνειαν οὗτοι προσδοκῶσι. Φαντάσθητε τὸν Σωκράτη συνθηκολογοῦντα, φαντάσθητε τὸν Ἰησοῦν καὶ τὸν Δούθηρον ὑποχωροῦντας, τὸν Κινῶξ καὶ τὸν Κρόμβελλον, προσφέροντας τὴν χεῖρα τοῖς ἀντιπάλοις, ἵνα μὴ ταραξῶσι τὰ καθιερωμένα, τὸν Βασιγκτῶνα συντηρητικόν, τὸν Ναπολέοντα μετριοφρονα ἢ καιροσκόπον. Τί θὰ ἦτο ἡ ἱστορία; σύνολον ἰδεῶν ἄνευ διακεκριμένης ἐννοίας· ἄθροισμα ἀνθρώπων ἄνευ καθωρισμένου χαρακτῆρος· τὰ πάντα μεθηρησμένα κατὰ τι σινικὸν πρότυπον. Καὶ ἂν ὁ Γαλιλαῖος ἀρνεῖται ἐπὶ τινὰς στιγμάς, ὑπὸ τὸ κράτος ἰσχυρᾶς ὀδύνης, ἀμέσως μεταμέλεται καὶ διαμαρτύρεται. Διότι ἡ ἱστορία εἶνε, ὡς εἶπον, ἡ ἀνέλιξις τῆς ἀληθείας καὶ τὰ χεῖλη τῶν ἀπεσταλμένων ὀφείλουσι νὰ διατρανῶσιν ἐκάστοτε τὸ κῦρος αὐτῆς καὶ τὴν ἐτυμηγορίαν.

Ἴδου διατί ὁ Στάϊν δὲν διστάζει ν' ἀρνηθῆ τὴν σύμπραξιν αὐτοῦ εἰς τὸν βασιλέα, εἰμὴ ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀποπομπῆς τῶν συναδέλφων του, καίπερ κινδυνευούσης τῆς πατρίδος. Καὶ οὕτως ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας καλεῖται ὑφ' ἐνός τῶν ὑπηκόων νὰ ὁμολογήσῃ τὸ σύμβολον τοῦ νέου δικαίου, τὸ ὁποῖον ἐκπροσωπεῖ κατ' ἐξοχὴν ἐν τῇ ἱστορικῇ πραγματικότητι ὁ Στάϊν καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ κεῖται ἡ σωτηρία τῆς Πρωσσίας καὶ ἡ νίκη τῆς Γερμανίας. Πᾶν ὅ τι σκέπτεται καὶ πράττει ὁ ρηξικέλευθος ἀνὴρ, τοῦτο πράττει ἀπὸ βαθυτάτης μελέτης τῶν πραγμάτων, οἷονεὶ ἐξ ἐμπνεύσεως. Βλέπει τὴν ὀπτασίαν τοῦ μέλλοντος, τὸ ὁποῖον ζητεῖ νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὸν ἡγεμόνα. Ἡ ἐπιμονὴ αὐτοῦ ἀπορρέει ἀπὸ καθαρᾶς καὶ ἀδόλου φιλοπατρίας, οὐχὶ δὲ ἀπὸ ταπεινοῦ ὑπολογιστικοῦ πνεύματος. Ἀλλὰ φωνὴ ἄγνωστος, ἐνδόμυχος, θαρρύνει αὐτὸν πρὸς τὴν περαιτέρω ἐπιμονὴν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι προσεχοῦς νίκης.

Ἡ τραγικὴ αὕτη κατάστασις τῆς Πρωσίας, τοῦ βασιλέως αὐτῆς, τοῦ ἐξοχωτάτου τῶν τότε πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Γερμανίας, εἶνε ἱστορικὰ φαινόμενα ἄξια μελέτης. Ἐν τῷ βίῳ τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους τελεῖται σοβαρὰ κρίσις, ἀγὼν μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νέου δικαίου. Ὁ βαρῶνος Στάϊν ἐκπροσωπεῖ τὸ νέον τοῦτο δίκαιον, ἡ δὲ νίκη παρασκευάζεται νὰ στέψη τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ νέου δικαίου τῆς Γερμανίας.

Κατὰ μῆνα Ἰούνιον τοῦ 1807, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς καταστάσεως ταύτης, ὁ βαρῶνος Στάϊν συντάσσει ἕτερον ὑπόμνημα περὶ τῶν συγχρόνων πραγμάτων, ὃ περ εἶνε συμπλήρωμα τοῦ πρὸ ἔτους ὑποβληθέντος τῷ βασιλεῖ ὑπομνήματος. Δὲν προτείνει πλέον ἐν τῷ ὑπομνήματι τούτῳ, ἀλλ' ὑποτίθησι, μετὰ φλογεροῦ πάθους φιλοπάτριδος, πάντα τὰ πρὸς ἐπικράτησιν τῶν νέων ιδεῶν παρεμβαλλόμενα προσκόμματα ἐκλείποντα, τὸν βασιλέα τῆς Πρωσίας ἀσπαζόμενον ἄνευ ἀντιρρήσεως τὰς νέας πολιτικὰς ιδέας, τὸ δὲ ἰδιαιτέρον αὐτοῦ συμβούλιον καταργούμενον. Ὁ Στάϊν δημιουργεῖ ἐκ τῶν προτέρων σύστημα ἀντιπροσωπικοῦ πολιτεύματος διὰ τὴν Πρωσίαν. Μόνον διὰ τῆς συμμετοχῆς τοῦ λαοῦ εἰς τὰ τῆς πολιτείας, διὰ τῆς συνεννοήσεως αὐτοῦ καὶ τῆς συμπράξεως μετὰ τοῦ βασιλέως, θέλει ἐπιτευχθῆ ἡ μεγάλη ἐθνικὴ ἐργασία. Πρέπει νὰ ἐμψυχωθῆ, ἐπιλέγει, τὸ αἶσθημα τῆς κοινῆς ὑπάρξεως· πρέπει νὰ χρησιμοποιοιθῶσιν αἱ ὑπνώττουςαι ἐθνικαὶ δυνάμεις, αἱ σήμερον περισπώμεναι περὶ ἀσήμαντα πράγματα· πρέπει νὰ συμμαχήσωσι τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχῆς. Ὑπὸ τὰς συνθήκας δὲ ταύτας μόνον θέλει σωθῆ ἡ πατρίς, ἡ ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία καὶ τιμὴ.

Οὕτω συνδυάζεται ἐν τῷ Στάϊν ὁ πολιτικὸς καὶ ὁ φιλόπατρις, ὁ ἐθνικὸς ἰδεολόγος μετὰ τοῦ πρακτικοῦ κυβερνήτου.

Αὐτός, βαρῶνος τῆς αὐτοκρατορίας ἐκ τῶν παλαιτάτων οἰκων, ζητεῖ καὶ διὰ τὴν Γερμανίαν τὴν κατίσχυσιν τῶν νέων φιλελευθέρων ἰδεῶν, ἐξ ὧν καὶ μόνων προσδοκᾷ τὴν σωτηρίαν τῆς πατρίδος. Καταδικάζει ἐν τῷ ὑπομνήματι αὐτοῦ τελεσιδικῶς τὰ τιμαριωτικά προνόμια, τὰ μεσαιωνικὰ δίκαια τῆς εὐγενείας, καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ παλαιοῦ τούτου καθεστῶτος προκηρύττει τὸ νέον δίκαιον τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ λαοῦ, δι' οὗ καὶ μόνου δύναται νὰ ἀνακαινισθῇ ἡ Γερμανία.

Ὁ βαρῶνος Στάϊν ἐμελέτα ἐν τῇ σιγῇ τῆς ἀποχωρήσεως τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ πρόγραμμα, πρόθυμος νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, εὐθύς ὡς ἤθελε κληθῇ ὑπὸ τοῦ βασιλέως, οὐδὲ κατὰ κεραίαν ἐννοῶν νὰ παρεκκλίνῃ αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐκ τῆς μωνώσεως ταύτης ἐζήτησε ν' ἀποσπάσῃ αὐτὸν ὁ Τσάρος καὶ νὰ τῷ ἐμπιστευθῇ σπουδαιοτάτην πολιτικὴν λειτουργίαν. Ὁ Στάϊν παρεσκευάζετο ν' ἀποδεχθῇ τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ρώσου αὐτοκράτορος, ὅποτε ἀπροσδόκητα πολιτικὰ γεγονότα παρεκώλυσαν τοῦτο. Ἐν τῇ γερμανικῇ πόλει Τιλσίττη οἱ δύο ἰσχυρότατοι αὐτοκράτορες τῆς ἐποχῆς, ὁ τῶν Γάλλων καὶ ὁ πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, συνεφώνησαν νὰ διαμερισθῶσι τὴν Εὐρώπην πρὸς ἐξασφάλισιν δῆθεν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης. Νέα δὲ ταπείνωσις ἐπεφυλάσσετο τῇ Πρωσίᾳ διὰ τῆς συνθήκης τῆς Τιλσίττης. Ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἐξευτελισμοῦ τούτου διατελῶν ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσίας καὶ πειθόμενος ταῖς παραστάσεσι τῆς βασιλίσσης Λουίζης, ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ τὴν σύμπραξιν τοῦ Στάϊν, λησμονῶν τὰ πρὸ ἔτους δυσάρεστα γεγονότα μεταξὺ βασιλέως καὶ ὑπουργοῦ. Ὁ νικητὴς Ναπολέων, ὁ ἐπιμόνως ἀπαιτῶν παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ ὑπουργοῦ *Hardenberg*, ὃν κυρίως ἐθεώρει ὡς ὑπαίτιον τῆς ἀντιγαλλικῆς πολιτικῆς τῆς Πρωσίας, δὲν ἐθεώρει ἀντιπαθῆ τὸν μεταρρυθμιστήν. *C' est*

un homme d'esprit, εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα, διστάζοντα νὰ καταλίπη τὸν Hardenberg. Ἡ ἀπόφασις ἐγένετο. Οὕτω δὲ ὁ Στάϊν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1807 ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως τὴν πρόσκλησιν ν' ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων τῆς Πρωσσίας.

Ὁ πιστὸς βαρῶνος ὑπήκουσε παραχρῆμα, τῇ τριακοστῇ δὲ Σεπτεμβρίου 1807 ἀφίκετο εἰς τὴν Πρωσσικὴν πόλιν Memel, ὅπου συνήντησε τὸν βασιλέα, μετὰ στοργῆς καὶ ἐμπιστοσύνης ὑποδεχθέντα τὸν παλαιὸν ὑπουργόν, εἰς ὃν ἀνετίθει τὴν πλήρη καὶ ἀνεξέλεγκτον διεύθυνσιν τῆς πολιτικῆς τῆς Πρωσσίας.

ΙΑ'.

Τὸ ἔργον τοῦ Στάϊν.

Ὁ μεταρρυθμιστὴς ἐπελαμβάνετο τοῦ μεγάλου ἔργου μετὰ πλήρους πίστεως περὶ τῆς ἐπιτεύξεως. Παρὰ τὴν ἀθυμίαν τῶν περὶ αὐτόν, οὐδὲως ἐδίσταζεν. Ἐγίνωσκεν, ὅτι ὑπῆρχε τὸ προσῆκον ὑλικὸν καὶ ἐν Πρωσσίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ, δὲν ἀπητεῖτο δὲ ἢ μόνον ὁ νοῦς καὶ ἡ θέλησις, ὁ ἀρχιτέκτων, ὁ δυνάμενος νὰ συνδυάσῃ πάντα τὰ ἀντίθετα, νὰ συγκεντρώσῃ τὰς διεσπασμένας δυνάμεις, προβαίνων εἰς τὴν δημιουργίαν.

Ἐπῆρχεν ἀληθῶς τὸ ὑλικὸν τῆς ἐργασίας ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ, ἐν τῇ φανερᾷ ἢ λανθανούσῃ ἐξεγέρσει τῶν πνευμάτων καὶ τῇ ἀγανακτῆσει, ἐζητεῖτο δὲ μόνον ὁ παράκλητος τῆς ἐθνικῆς σωτηρίας ἀνὴρ, ἵνα παράσχη σάρκα